

Органы налогообложения должны критически рассмотреть целесообразность применения налогов на добавленную стоимость на услуги населения. Какая добавленная стоимость образуется от расходования газа, электроэнергии, воды на бытовые нужды? А ведь это 20% средств из карманов потребителей.

Только при надлежащем контроле общественностью тарифной политики, осуществляемой местными органами власти, будет наведен должный порядок в оказании услуг населению.

1.Симоненко П.Н. Тарифно-газовое “удушьє” // Еженедельник “2000”. – К., 23.12.2011 г. – С.5-6.

2.Пономаренко В.С., Кривцов О.С., Кизим М.О., Дуленко А.Л., Бубенко П.Т., Райнин И.Л. Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області. – Харків: Вид. дім “ІНЖЕК”, 2003. – 203 с.

3.Мандрикіна А.С. Узагальнення теоретичних підходів до вивчення поняття “якість життя населення” // Комунальне господарство міст: Наук.-техн. зб. Вип.98. – Харків: ХНАМГ, 2011. – С.385-392.

4.Кизим Н.А. Качество жизни населения и внешнеэкономическая деятельность предприятий / Н.А. Кизим, В.А. Зинченко. – Харьков: ИД «ИНЖЕК», 2009. – 184 с.

5.Римашевская Н.М. Уровень и качество жизни населения / Н.М. Римашевская. – М.: Терра, 1980. – 83 с.

Получено 09.04.2012

УДК 336.142.3

Д.С.КУПРІЯНОВА

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

ОРГАНІЗАЦІЯ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ

Виявлено склад та взаємозв'язок основних елементів бюджетування та управлінського обліку, виділено та згруповано ознаки бюджетних процесів, проведено аналіз джерел бюджетних надходжень, запропоновано логічну схему бюджетного індикативного планування.

Вывявлены составляющие и взаимосвязь основных элементов бюджетирования и управленческого учета, выделены и сгруппированы признаки бюджетных процессов, проведен анализ источников бюджетных поступлений, предложена логическая схема бюджетного индикативного планирования.

In this article identified the components and interrelation the basic elements of budgeting and management accounting, isolated and grouped indications of budgetary processes, analysis of sources of revenue, the budget proposed a logical framework of indicative planning.

Ключові слова: бюджетна система, бюджетний процес, управлінський облік, бюджетні надходження, бюджетне індикативне планування, державне регулювання.

В бюджетній системі України важливе місце посідає бюджетний

процес, згідно з яким складаються та затверджуються бюджети різних рівнів, здійснюється їх виконання та контроль тощо.

Бюджетний процес – це регламентована нормами права діяльність, пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх виконанням і контролем за їх виконанням, розглядом звітів про виконання бюджетів, що складають бюджетну систему України.

Проблеми організації бюджетної політики та бюджетного процесу в Україні висвітлені у роботах таких вчених-економістів, як: Алексеев І.В., Гончарук А.Г., Жибер Т.В., Запатріна О.В., Лютий І.О. [1-5].

Метою статті є дослідження проблем організації бюджетного процесу в управлінні економічними елементами.

Бюджетна система України являє собою досить дієвий механізм регулювання соціально-економічного розвитку країни. Разом з тим в бюджетній сфері залишається низка нерозв'язаних проблем, що свідчить про певну відповідність бюджетної політики стратегічним завданням розвитку держави.

Організація бюджетного процесу базується на бюджетному устрої країни і встановлених ним принципах побудови бюджетної системи, які фіксуються у бюджетному законодавстві. При цьому головну роль відіграють два ключових принципи, що характеризують взаємопідпорядкованість бюджетів та взаємодію різних суб'єктів бюджетного процесу – єдності і самостійності.

Разом з тим, бюджетний процес – це досить складне явище, яке має розглядатися за його елементами, до яких пропонується віднести стадії учасників та методи, інструменти і моделі. Крім того, доцільно враховувати внутрішні і зовнішні чинники впливу на прийняття бюджетних рішень.

Механізм здійснення основних елементів управлінського обліку за центрами відповідальності, зокрема планування, бюджетування, обліку, управлінської звітності, контролю, аналізу в процесі регулювання діяльності і прийняття управлінських рішень дозволяє проаналізувати склад і взаємозв'язок цих елементів (рис.1).

Для підвищення дієвості кожного елемента уточнено сферу прояву таких функцій управлінського обліку: прогностичної, аналітичної, облікової, інформаційної, контрольної, консультаційної, інноваційної визначити основні задачі в процесі активізації складання бюджетів.

Саме підсистема бюджетування та управлінського обліку забезпечує суттєве розширення інформаційних можливостей загальної системи складання бюджетів. Така інформація по бюджетуванню нагромаджується у первинних документах, облікових регістрах, бюджетах, управлінських звітах у зручній для використання формі.

Бюджетування та управлінський обіг

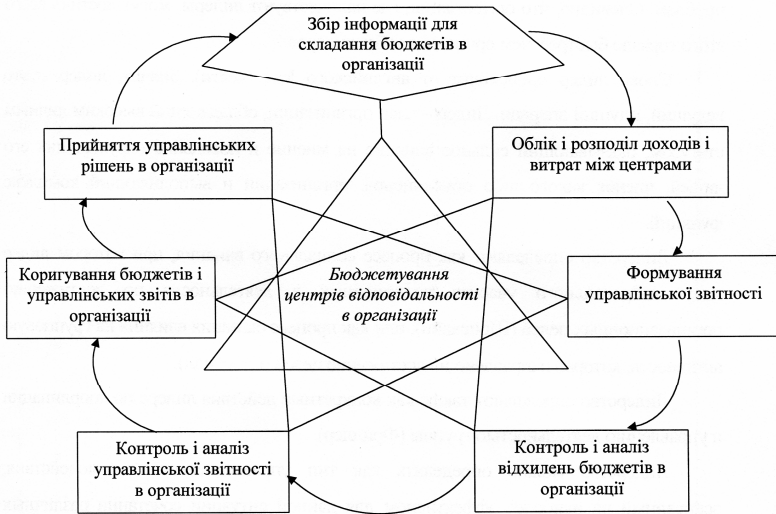

Рис.1 – Склад та взаємозв'язок основних елементів бюджетування та управлінського обліку

Аналіз елементів бюджетного процесу та їх загального змісту дозволяє виділити та згрупувати такі ознаки бюджетних процесів:

- розробка, поряд із складанням плану на наступний бюджетний рік, кількарічного бюджетного прогнозу;
- обов'язкове відображення в бюджеті, окрім доходів та видатків, джерел фінансування дефіциту або напрямів використання профіциту у випадку їх появи;
- розробка та використання методів фінансової безпеки щодо показників бюджету: встановлення граничного розміру державних запозичень, державного боргу, забезпечення всіх запланованих видатків доходами тощо;
- використання сучасних технологій, таких як програмний формат бюджету, складання бюджету «з нуля» та касовий метод виконання бюджету тощо;
- створення державного органу (чи органів), на який покладена організація складання, виконання та формування звіту про виконання бюджету;

- розробка процедур і механізмів узгодження між законодавчою та виконавчою владою проблемних питань (створення узгоджувальних комітетів чи комісій);
- обмін контрольними розрахунками та запитами між органами центральної влади стосовно розподілу бюджетних доходів і видатків;
- розробка методів управління бюджетними призначеннями, що впливають на їх розмір (секвестр і процедура розподілу додаткових надходжень) або змінюють їх спрямування (взаємні розрахунки);
- публікація звіту про виконання бюджету та прийняття парламентом рішення щодо його виконання.

Аналіз джерел бюджетних надходжень ілюструє вкрай недостатню доходну базу місцевих бюджетів. Так, за часткою податкових надходжень в структурі бюджетів лише один міський бюджет (м. Києва) здолав рівень 90%. Більше трьох чвертей податкових надходжень отримують бюджети 13 (2007 р.) і 8 (2010 р.) міст. У вагомій частині бюджетів міст (62% від загальної кількості) у 2010 р. частка податкових надходжень не забезпечує навіть половини надходжень. Згідно з бюджетним законодавством, за місцевими бюджетами закріплено податок з доходів громадян. Він забезпечує переважну частину бюджетних надходжень. Так, у 4 (2007 р.) і 2 (2010 р.) містах за рахунок цього податку формується три чверті всіх надходжень. У 2010 р. лише у бюджетах 30 міст він забезпечує формування більше половини надходжень. Значним резервом розвитку міських бюджетів залишається пошук альтернативних джерел наповнення. Так, значні суми (більше 5%) за рахунок неподаткових надходжень у 2010 році забезпечували лише бюджети трьох міст (Львова, Одеси та Южне). Питома вага інших надходжень понад 5% спостерігалася у 2010 р. у 30 містах.

Найглибші проблеми функціонування місцевих бюджетів ілюструє структура міжбюджетних трансфертів з держбюджету. За даними 2010 р. у 94 містах (майже 53 відсотки від загальної кількості) частка трансфертів з державного бюджету складала більше половини, 22 міста – більше двох третин, 7 міст – більше 75%.

Таким чином, проект державного плану економічного і соціального розвитку країни повинен мати декілька розрахункових варіантів розвитку національної економіки залежно від напрямів державної економічної політики.

Якщо показники народногосподарського балансу та інші економічні розрахунки свідчитимуть, що забезпечити високий рівень кінцевого споживання неможливо, то здійснюється перехід до показників

нижчого рівня. Логічна схема розробки показників індикативного плану розвитку економіки країни зображена на рис.2.

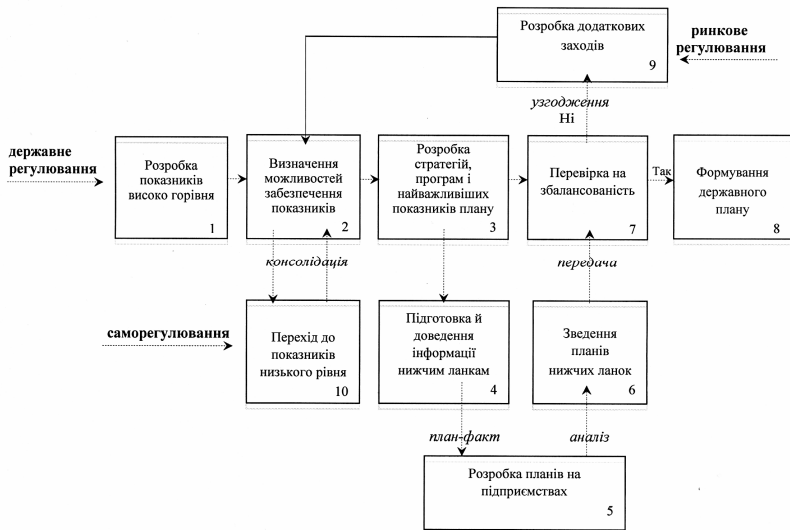

Рис.2 – Логічна схема бюджетного індикативного планування

Упродовж року можуть коригуватися показники плану залежно від загальної економічної ситуації, запровадження додаткових заходів та інших змін у зовнішньому середовищі.

Координацію роботи щодо розробки державного плану, вироблення методики його формування, інформування всіх ланок виконавчої влади, зацікавлених міністерств і відомств покладено на Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України.

Варіант проекту плану після його розгляду у відповідних департаментах та відділах Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України передається до Кабінету Міністрів України, а потім – на затвердження до Верховної Ради України.

Оперативні плани розробляються стосовно конкретних функцій; тактичні – відповідно до поставлених задач; стратегічні – відповідно до поставленої мети.

Держава взяла на себе найважливіші функції управління соціально-економічними процесами за допомогою регулювання. У цьому разі суб'єктами фінансового регулювання виступають державні структури, а об'єктами – доходи і видатки учасників суспільної системи. Враху-

вуючи різні рівні управління фінансами (держава, підприємство, ринок) система фінансового регулювання складається з наступних підсистем:

- підсистема державного регулювання;
- підсистема саморегулювання;
- підсистема ринкового регулювання.

Державне регулювання в сфері фінансів здійснюється за допомогою цілого ряду методів, які залежать від застосування засобів впливу. А саме: правових, адміністративних, фінансових. Фінансові інструменти регулювання зводяться до наступного:

- державного оподаткування і державних витрат у таких пропорціях, які б забезпечували рівномірний розвиток економіки;
- безпосереднього регулювання цін;
- регулювання процесу грошового обігу: конвертованість та підтримка валютного курсу, створення резервних фондів, емісія грошей і цінних паперів, формування безготівкового і готівкового обігу, його структурних змін тощо;
- системи пільг;
- системи санкцій.

З погляду на це можна виділити основні принципи бюджетного планування:

1. Принцип обґрунтованості полягає в необхідності орієнтації на існуючий фінансово-економічний стан, на соціально-економічні задачі й потреби ринку.

2. Принцип реальності ґрунтується на урахуванні всіх лімітів фінансових ресурсів, на основі раціональних норм і нормативів, на використанні прогресивних методів їх розробки.

3. Принцип інтегрованості зумовлюється необхідністю тісного взаємозв'язку між різними видами планів (бюджетів) із тим, щоб виконання планів нижчого рівня найбільшою мірою сприяло виконанню планів вищого рівня. Реалізація цього принципу забезпечується тим, що кожний наступний план розробляється виходячи із завдань попереднього плану. Так, тактичні плани (бюджети) розробляються на базі стратегічних, оперативні – на базі тактичних і є їх продовженням і деталізацією. Даний принцип передбачає взаємозв'язок зведеного і функціональних планів.

4. Принцип гнучкості вимагає, щоб розроблена система планів мала можливість корегування при зміні фінансово-економічних умов у суспільстві. Необхідність реалізації цього принципу зумовлена постійними активними змінами зовнішнього середовища та потребою своєчасної адаптації планів до них. Особливо важлива така адаптація в

умовах трансформації економіки. В Україні одним із найяскравіших проявів цього є нестабільність нормативно-законодавчої бази, наявність інфляції, розбудова податкової, бюджетної, фінансової системи. Для забезпечення реалізації принципу гнучкості необхідно використовувати систему змінного планування, створення резервів, перегляд планів з урахуванням змін зовнішнього середовища.

5. Принцип економічності полягає в тому, що витрати на планування (бюджетування) повинні раціонально співвідноситися з отриманими результатами. Виконання цього принципу важливе, якщо врахувати, що планування – це досить складний процес, який потребує додаткових витрат часу, ресурсів тощо. Реалізація даного принципу забезпечується розробкою раціональних форм планів, виключенням дублюючої та не релевантної інформації, ефективної організації всього процесу.

6. Принцип повноти означає, що розроблені плани (бюджети) та показники повинні охоплювати всі сфери та види діяльності. Цей принцип реалізується у зведеному бюджеті.

Державне регулювання міського розвитку, з огляду на показники структури бюджетних доходів та видатків може здійснюватися на принципах економічної доцільності. Основною стратегічною метою у даному випадку має бути поліпшення структурних показників бюджету, зокрема: скорочення частки дотацій, зростання частки власних доходів, в першу чергу за рахунок неподаткових та інших надходжень.

Отже, можна зробити висновок, що сутність бюджетного процесу складна та багатогранна. Широке розуміння бюджетного процесу полягає в тому, що вся діяльність, яка базується на владних повноваженнях тих чи інших органів, має бути підпорядкована суворим процедурним формам, що забезпечують законність, доцільність та обґрунтованість цієї діяльності. Тому чіткий порядок, ретельно продуманий і розроблений у всіх своїх складових потрібен не лише для організації й узгодження роботи всієї системи державних органів з формування та виконання бюджету, та для правильного розв'язання численних питань, що при цьому виникають.

1. Алексєєв І.В. Бюджетна система / І.В. Алексєєв, Н.Б. Ярошевич, А.М. Чушак-Голобородько. – К.: Хай-Тек Прес, 2007. – 376 с.

2. Гончарук А.Г. Вплив бюджетної політики на розвиток національної економіки // Фінанси України. – 2006. – № 12. – С.33-39.

3. Жибер Т.В. Бюджетна політика України // Фінанси України. – 2005. – № 8. – С.7-11.

4. Запатріна О.В. Бюджетна політика стимулювання економічного зростання та механізми її реалізації / Фінанси України. – 2006. – № 4. – С.38-45.

5. Лютий І. О. Бюджетна політика і стабільність соціально-економічного розвитку України // Фінанси України. – 2006. – № 10. – С.3-12.

Отримано 26.04.2012